

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ข้าว นับว่าเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญชนิดหนึ่งของประเทศไทย ประเทศไทยมีพื้นที่ปลูกข้าวในปี 2560/61 จำนวน 58.96 ล้านไร่ ทั้งนี้ข้าวยังเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญสามารถสร้างรายได้ นำเงินเข้าประเทศปีละหลายล้านบาท (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2560) แต่ในสถานการณ์การ ปัจจุบันการส่งออกข้าว มีภาวะการแข่งขันที่สูงขึ้นทั้งตลาดภายในและภายนอกประเทศ ประกอบ กับหลายประเทศโดยเฉพาะประเทศ ในแถบเอเชียมีศักยภาพในการผลิตข้าวที่สูงขึ้นทั้งด้านปริมาณ และคุณภาพ ด้วยต้นทุนการผลิตที่ต่ำกว่าประเทศไทย ทำให้ส่งผลกระทบต่อราคาการจำหน่ายข้าว ไปยังต่างประเทศของไทยที่มีราคาแพงกว่าประเทศ จากข้อมูลสมาคมผู้ส่งออกข้าวไทย ในช่วง เดือน ม.ค.-มี.ค.61 ประเทศไทยยังครองอันดับหนึ่งของประเทศส่งออกข้าวที่สำคัญ รองลงมาคือ อินเดีย เวียดนาม ปากีสถาน สหรัฐฯ ตามลำดับ ล่าสุดการส่งออกข้าวไทยออกสู่ตลาดโลกในช่วง 3 เดือนแรกของปี (มกราคม-มีนาคม 2561) มีปริมาณ 2,777,559 ตัน มูลค่า 44,099 ล้านบาท (1,388 ล้านเหรียญสหรัฐฯ) ซึ่งมีปริมาณส่งออกเพิ่มขึ้นร้อยละ 3.1 และมูลค่าเพิ่มขึ้นร้อยละ 9.5 เมื่อเทียบกับ ช่วงเดียวกันในปี 2560 ที่มีการส่งออกปริมาณ 2,693,622 ตัน มูลค่า 40,260 ล้านบาท (1,146 ล้านเหรียญสหรัฐฯ) (สมาคมผู้ส่งออกข้าวไทย, 2561) ดังนั้นจึงเป็น โอกาสของประเทศไทย ซึ่งเป็นประเทศที่มีการพัฒนาระบบมาตรฐานการผลิตข้าว ให้ก้าวหน้ากว่าประเทศอื่นในการผลิต ข้าวที่ได้รับการรับรองมาตรฐานที่เป็นที่ยอมรับ ในระดับสากล อีกทั้งกระแสความตื่นตัวด้าน สุขภาพและสิ่งแวดล้อมของผู้บริโภคในการบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพและอาหารที่ปลอดภัยทำให้ ตลาดผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ซึ่งเป็นที่ยอมรับว่าปลอดภัยที่สุดเปิดตัวขึ้นและมีแนวโน้มที่จะเพิ่ม มูลค่าสูงขึ้นประเทศไทยมีสินค้าเกษตรอินทรีย์หลักที่ส่งออกได้แก่ข้าวอินทรีย์ ตลาดสินค้าเกษตร อินทรีย์ในประเทศไทยมีมูลค่า 2,700 ล้านบาท แบ่งเป็นการทำตลาดในประเทศร้อยละ 30 มูลค่า 800 ล้านบาท โดยมูลค่าตลาดเกษตรอินทรีย์เติบโตต่อเนื่องมากกว่า 3 ปี นับจากปี 2557 ซึ่งมูลค่าการ ซื้อขายภายในประเทศ 500 ล้านบาท ขยายตัวเฉลี่ยปีละร้อยละ 20 ทุกปี ขณะที่ตลาดต่างประเทศ ร้อยละ 70 มูลค่า 1,900 ล้านบาท ช่องทางการทำตลาดในต่างประเทศก็ยังขยายตัวเพิ่มและเป็น

โอกาสสำหรับเกษตรกรไทยและผู้ประกอบการไทยที่ต้องการส่งออกสินค้าเกษตรอินทรีย์ (ประชาชาติธุรกิจ,2561)

จากสถานการณ์ดังกล่าวกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของสินค้าเกษตรอินทรีย์ จึงได้จัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติฉบับที่ 2 ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์คือ เพื่อเพิ่มพื้นที่และปริมาณการผลิตเกษตรอินทรีย์ เพิ่มการค้าและการบริโภคสินค้าเกษตรอินทรีย์ในประเทศ ให้สินค้าเกษตรอินทรีย์ที่ได้รับการรับรองตามมาตรฐาน เป็นที่ยอมรับของผู้บริโภค ทั้งในและต่างประเทศ ให้ไทยเป็นศูนย์กลาง (Hub) ของสินค้าและบริการด้านเกษตรอินทรีย์ในระดับสากล และพัฒนาองค์ความรู้และนวัตกรรมเกษตรอินทรีย์ให้เป็นที่ยอมรับในระดับสากลโดยมีเป้าหมาย เพิ่มพื้นที่เกษตรอินทรีย์ไม่น้อยกว่า 600,000 ไร่ เพิ่มจำนวนเกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์ไม่น้อยกว่า 30,000 ราย ภายในปี 2564 เพิ่มสัดส่วนตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ในประเทศต่อตลาดส่งออก โดยให้มีสัดส่วนตลาดในประเทศร้อยละ 40 ต่อตลาดส่งออกร้อยละ 60 และยกระดับกลุ่มเกษตรอินทรีย์วิถีพื้นบ้านเพิ่มขึ้น (สหกรณ์กรีนเนท,ออนไลน์)

จังหวัดบุรีรัมย์ ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพทำนาข้าว ซึ่งนับว่าเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ให้แก่จังหวัดมากที่สุด โดยมีพื้นที่ปลูกข้าวทั้งหมด 2,976,620 ไร่ โดยอำเภอเมืองบุรีรัมย์เป็นแหล่งปลูกข้าวที่สำคัญจังหวัด (สำนักงานเกษตรจังหวัดบุรีรัมย์,2560) อำเภอเมืองบุรีรัมย์ มีพื้นที่ทั้งหมด 453,063 ไร่ มีพื้นที่ทำการเกษตร 284,888.39 ไร่ โดยมีพื้นที่ปลูกข้าวทั้งหมด 264,155.70 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 92.7 ของพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด เกษตรกรอำเภอเมืองบุรีรัมย์ ผลิตข้าวนาปีสายพันธุ์ข้าวหอมมะลิเป็นหลัก (สำนักงานเกษตรอำเภอเมืองบุรีรัมย์,2559) มีผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ที่ได้ใบรับรองข้าวอินทรีย์ จำนวน 32 คน การส่งเสริมการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์เน้นการส่งเสริมการใช้สารอินทรีย์ลดการใช้เคมีในการปลูกข้าวของเกษตรกร เนื่องจากต้นทุนการผลิตที่มีอัตราการลงทุนต่อไร่สูงทำให้เกษตรกรขาดทุนในการประกอบอาชีพทำนา และสภาพดินที่ใช้สารเคมีสะสมนานๆทำให้เกิดการเสื่อมโทรมผลผลิตที่ได้จึงมีปริมาณที่น้อย ราคาผลผลิตที่ตกต่ำไม่แน่นอนรวมถึงสุขภาพความปลอดภัยของผู้ผลิตและผู้บริโภคตลอดจนการที่เกษตรกรผู้ผลิตข้าวส่วนใหญ่ยังไม่ได้ใบรับรองมาตรฐานอินทรีย์

จากสถานการณ์ดังกล่าวจึงจำเป็นต้องศึกษาการส่งเสริมการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์สู่การรับรองมาตรฐานของเกษตรกรในอำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการส่งเสริมการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ให้ตรงกับความต้องการของเกษตรกรมากที่สุดและเกิดประสิทธิภาพในการวางแผนพัฒนาการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ของเกษตรกร และเป็นการเพิ่มสัดส่วนของผู้ได้ใบรับรองมาตรฐานอินทรีย์ให้มากขึ้นไปด้วย

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้ผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ในอำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์

2.2 เพื่อศึกษาสภาพการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ของเกษตรกรในอำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์

2.3 เพื่อศึกษาความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานการรับรองข้าวหอมมะลิอินทรีย์ของเกษตรกรในอำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์

2.4 เพื่อศึกษาสภาพและความต้องการการส่งเสริมการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ของเกษตรกรในอำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ไปสู่การรับรองมาตรฐาน

2.5 เพื่อศึกษาปัญหา และข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ไปสู่การรับรองมาตรฐาน

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

จากแนวคิดทางทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการศึกษาการส่งเสริมการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์สู่การรับรองมาตรฐานของเกษตรกรในอำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษา ดังนี้

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. ขอบเขตของการวิจัย

4.1 ขอบเขตเชิงเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้ เพื่อศึกษาการส่งเสริมการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์สู่การรับรองมาตรฐานของเกษตรกรในอำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับสภาพพื้นฐานทางสังคม เศรษฐกิจ สภาพการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ ความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานการรับรองข้าวหอมมะลิอินทรีย์ สภาพการส่งเสริมการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ รวมถึงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ในการส่งเสริมการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ไปสู่การรับรองมาตรฐานของเกษตรกร

4.2 ขอบเขตเชิงพื้นที่ การวิจัยครั้งนี้ศึกษากับเกษตรกรผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ ที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรกับสำนักงานเกษตรอำเภอเมืองบุรีรัมย์ ในปีการผลิต 2560/2561

4.3 ขอบเขตเชิงเวลา การวิจัยในครั้งนี้ได้เก็บรวบรวมข้อมูลของเกษตรกรผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ ที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรกับสำนักงานเกษตรอำเภอเมืองบุรีรัมย์ ในปีการผลิต 2560/2561 โดยเก็บข้อมูลในช่วงเดือน ธันวาคม พ.ศ. 2560 - พฤษภาคม พ.ศ. 2561

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 เกษตรกร หมายถึง เกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ที่ไม่ได้รับรองมาตรฐานอินทรีย์ และเกษตรกรผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ที่ได้รับรองมาตรฐานอินทรีย์ ในอำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ปีการผลิต 2560/61 กับสำนักงานเกษตรอำเภอเมืองบุรีรัมย์

5.2 ความต้องการการส่งเสริมการผลิต หมายถึง สภาพความต้องการรับการถ่ายทอดความรู้ วิธีการ เทคนิค และเทคโนโลยีการผลิตข้าวอินทรีย์ วิธีการส่งเสริม ตลอดจนการสนับสนุนด้านอื่นๆเกี่ยวกับการผลิตข้าวอินทรีย์ เพื่อให้ผ่านการรับรองมาตรฐานอินทรีย์

5.3 สภาพการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ หมายถึง การปฏิบัติตามวิธีการ เทคนิค ที่ใช้สำหรับการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ ได้แก่ การเลือกพื้นที่ การเตรียมเมล็ดพันธุ์ การเตรียมดิน วิธีการปลูก การจัดการความอุดมสมบูรณ์ของดิน ระบบการปลูก การควบคุมวัชพืช การป้องกันกำจัดโรคแมลง การจัดการน้ำ การเก็บเกี่ยว การเก็บรักษา

5.4 การรับรองมาตรฐานอินทรีย์ หมายถึง การผลิตข้าวอินทรีย์ถูกต้องตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์และได้ผลิตผลที่มีคุณภาพปลอดภัยจากสารพิษ มีระบบการตรวจสอบที่ชัดเจน มีประสิทธิภาพและผ่านการรับรองมาตรฐาน Organic Thailand

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาไปเป็นแนวทางการวางแผน พัฒนา ส่งเสริม ให้การสนับสนุนเกษตรกรผู้ผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์เพื่อให้มีการส่งเสริมที่สอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรและขยายผลไปสู่เกษตรกรที่มีความสนใจ ทำให้เกิดการดำเนินงานส่งเสริมที่มีประสิทธิภาพ ประสบความสำเร็จ

6.2 เพื่อนำปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรไปปรับปรุงและพัฒนาวิธีการส่งเสริมการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ ให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น